

*dr Marta Kawa*¹

Katedra Marketingu i Przedsiębiorczości
Uniwersytet Rzeszowski

*dr hab. Maria Grzybek, prof. UR*²

Katedra Marketingu i Przedsiębiorczości
Uniwersytet Rzeszowski

Instytucjonalne formy wspierania rozwoju spółdzielni socjalnych

WPROWADZENIE

Spółdzielnie socjalne są ważnym elementem systemu społeczno-gospodarczego. To przede wszystkim niewykorzystany w pełni instrument aktywizacji zawodowej i społecznej.

W przypadku spółdzielni socjalnych ważnym aspektem jest instytucjonalizacja sytuacji działania zbiorowego, w której istotna jest możliwość bezpośredniej komunikacji pomiędzy członkami zbiorowości. Komunikacja znacząco zmienia kształt sytuacji decyzyjnej i zasadniczo sprzyja nawiązaniu trwałej współpracy. Dzięki komunikacji bezpośredniej dochodzi do wzrostu zaufania i zmiany oczekiwań wobec pozostałych członków, wzmocnienie początkowych norm oraz rozwoju tożsamości grupowej [Ostrom, 1997]. Instytucjonalizacja działania zbiorowego w przypadku spółdzielni wyraża się między innymi poprzez działanie według określonych norm i zasad spółdzielczych oraz egzekwowanie przestrzegania praw i obowiązków członków spółdzielni.

Instytucje określają reguły gry w sytuacji zbiorowego działania [Grodziski, 2015, s. 72]. Jednak nie zawsze członkowie spółdzielni stosują się do określonych reguł działania.

Działania jednostek na rzecz grup często stoją w konflikcie z ich egoistycznymi interesami, a krótkookresowe indywidualne korzyści członków grupy stanowią

---

¹ Adres korespondencyjny: Uniwersytet Rzeszowski, Wydział Ekonomii, Katedra Marketingu i Przedsiębiorczości, ul. Ćwiklińskiej 2, 35-601 Rzeszów, tel. 691263898; e-mail: marka@ur.edu.pl.

² Adres korespondencyjny: Uniwersytet Rzeszowski, Wydział Ekonomii, Katedra Marketingu i Przedsiębiorczości, ul. Ćwiklińskiej 2, 35-601 Rzeszów; e-mail: marketing@ur.edu.pl.

barierę do osiągnięcia wspólnego celu w dłuższym okresie. Istotą problemu działania zbiorowego jest właśnie ten konflikt, który powoduje, że optymalne z punktu widzenia całej grupy rezultaty niekoniecznie są osiągalne [Ostrom, 2000].

Spółdzielnie socjalne ze względu na charakter ich funkcjonowania dają określony zakres możliwości oraz szans rozwoju dla swoich członków. Założenie spółdzielni to szczególnie propozycja wyjścia z trudnej sytuacji dla osób zaliczanych do grup defaworyzowanych. W zakresie spółdzielni socjalnych ważna jest instytucjonalizacja wewnętrzna samych spółdzielni, jak również zewnętrzne wsparcie instytucjonalne. Ze względu na wymiar gospodarczy oraz społeczny, powstaje potrzeba wsparcia instytucjonalnego spółdzielni socjalnych.

Celem artykułu jest próba scharakteryzowania i oceny instytucjonalnych form wspierania rozwoju spółdzielni socjalnych. Dane wykorzystane w artykule uzyskano z publikacji Informacja o funkcjonowaniu spółdzielni socjalnych działających na podstawie ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych za okres 2014–2015 oraz z badań własnych przeprowadzonych w 2016 roku, wśród 10 spółdzielni socjalnych funkcjonujących na terenie woj. podkarpackiego. Zakres podmiotowy badań dotyczy funkcjonowania spółdzielni socjalnych. Zakres przestrzenny badań dotyczy terytorium woj. podkarpackiego. Zakres czasowy dotyczy 2016 roku, w którym przeprowadzono badania. Dane zostały zebrane przy użyciu narzędzia badawczego, jakim był kwestionariusz ankiety, przy pomocy metody wywiadu bezpośredniego. W pracy wykorzystano metody analityczne, w tym analizy literaturowej, a także metodę opisową. Do analizy zebranych danych wykorzystano proste metody statystyczne. Wyniki badań przedstawiono z wykorzystaniem metod prezentacji graficznych, w formie tabel i rysunków.

Instytucjonalne formy wspierania rozwoju spółdzielni socjalnych mają istotny wpływ na ich funkcjonowanie.

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE I ZEWNĘTRZNE FUNKCJONOWANIA SPÓŁDZIELNI SOCJALNYCH

Spółdzielnia socjalna jest specyficzną formą przedsiębiorstwa o nietypowym charakterze. To przede wszystkim podmiot ekonomii społecznej. Celem spółdzielni socjalnej nie jest dążenie do maksymalizacji zysku. Spółdzielnia jest przede wszystkim organizacją osób, która pełni wiele funkcji społecznych.

Spośród przedsiębiorstw o charakterze społecznym spółdzielnia socjalna wyróżnia się szerokim zakresem możliwości pozyskiwania środków finansowych. Założyciele spółdzielni mogą: otrzymać pieniądze na rozpoczęcie działalności z Funduszu Pracy, Europejskiego Funduszu Społecznego. Spółdzielnie socjalne korzystają również ze zwolnień podatkowych. Spółdzielnia socjalna może prowadzić działalność pożytku publicznego, a przez to ubiegać się o środki publiczne, co w przypadku niektórych przedsiębiorstw społecznych jest niemożliwe. Spółdzielnia socjalna może

też prowadzić nieograniczoną działalność gospodarczą. Rozwój przedsiębiorczości zespołowej jest związany z tworzeniem warunków współpracy dla organizacji gospodarczych opartych na więzach kooperacyjnych dających możliwości do dynamicznego rozwoju i wykorzystania istniejącego potencjału [Wierziński, 2013].

Sukces spółdzielni socjalnej może mieć różnorodne indywidualne znaczenie, jednakże można uznać, że spółdzielnia, która odniosła sukces to taka, która prowadziła działalność gospodarczą, co najmniej przez 3 lata. Najogólniej czynniki sukcesu spółdzielni socjalnej można sprowadzić do uwarunkowań zewnętrznych oraz wewnętrznych, czyli takich, na które członkowie mogą mieć wpływ lub są niezależne od nich.

Czynniki zewnętrzne wpływające na rozwój spółdzielni socjalnej to m.in.:

- zainteresowanie instytucji lokalnych, krajowych wspieraniem rozwoju spółdzielni socjalnych,
- zapotrzebowanie na rynku,
- normy prawne,
- aktualna kondycja gospodarki i system kraju,
- dostęp na rynku kapitału rzeczowego i technik, technologii,
- aspekty kulturowe, np. stereotypy, nawyki,
- sytuacja międzynarodowa,
- istnienie konkurencyjnych firm,
- potencjalni klienci i dostawcy.

Uwarunkowania wewnętrzne sprowadzają się do aspektów takich jak:

- kapitał ludzki,
- kapitał rzeczowy.

Założyciele spółdzielni socjalnych mogą napotkać wiele pozytywnych aspektów zwanych atutami oraz na problemy i zagrożenia, które utrudniają funkcjonowanie spółdzielni.

Atuty prowadzenia spółdzielni socjalnej to przede wszystkim:

- zatrudnienie w oparciu o umowę o pracę,
- możliwość uzyskania ulg podatkowych,
- wsparcie instytucjonalne,
- możliwość uzyskania dotacji na rozpoczęcie działalności,
- demokracja członkowska,
- możliwość podejmowania przedsięwzięć o charakterze społecznym,
- możliwość pracy ze znajomymi i osobami będącymi w podobnej sytuacji [Informacja..., 2012].

Założyciele spółdzielni socjalnej mogą liczyć na pomoc finansową z zewnątrz. Istnienie instytucji, których funkcjonowanie sprowadza się m.in. do pomocy spółdzielniom socjalnym jest atutem, niejednokrotnie głównym czynnikiem, dla którego spółdzielnie socjalne powstają. Dostępność finansowa w formie dotacji, poręczeń zależy w głównej mierze od zainteresowania m.in. jednostek samorządu terytorialnego, urzędów pracy wspieraniem spółdzielni socjalnych. Inicjatywy podejmowane

przez instytucje regionalne i lokalne mogą w znaczny sposób zachęcić do podejmowania decyzji o utworzeniu spółdzielni socjalnej. Atutem na rynku lokalnym jest zapotrzebowanie na pracę wśród społeczności, przez co powiatowe urzędy pracy aktywizują bezrobotnych do zakładania spółdzielni socjalnych. Niejednokrotnie założenie spółdzielni socjalnej to jedyny sposób na wyjście z bezrobocia osób, dla których szanse na zatrudnienie są niewielkie. Powodzenie funkcjonowania spółdzielni socjalnej zależy również od zaangażowania jej członków przy realizacji wspólnych celów. Spółdzielnia socjalna jako podmiot gospodarczy funkcjonuje w oparciu o pracę zespołową. Atmosfera, jaką tworzą członkowie spółdzielni socjalnej niejednokrotnie jest aspektem wpływającym pozytywnie bądź negatywnie na rozwój działalności spółdzielni. To, czy członkowie spółdzielni socjalnej poprzez komunikację bezpośrednią, zaufają sobie nawzajem oraz będą w stanie razem współpracować wpływa na prawidłowe funkcjonowanie spółdzielni. Niejednokrotnie kwestią decydującą w organizacji spółdzielni są jasno sprecyzowane cele, określone normy i zasady spółdzielcze oraz egzekwowane prawa i obowiązki członków spółdzielni.

Ze względu na specyfikę funkcjonowania w spółdzielniach często występują problemy, są to między innymi:

- zniechęcenie członków,
- brak płynności finansowej,
- brak zapotrzebowania na produkty i usługi spółdzielni,
- konflikty wewnętrzne i zewnętrzne,
- brak umiejętności wykorzystania dostępnego wsparcia dla spółdzielni,
- nierównomierna aktywność członków spółdzielni,
- kłopoty organizacyjne oraz brak zrozumienia i komunikacji bezpośredniej pomiędzy członkami spółdzielni [Informacja..., 2012].

Wraz z pojawieniem się trudności z funkcjonowaniem spółdzielni socjalnej na rynku, często założyciele wycofują się z prowadzenia działalności. Produkty oferowane przez spółdzielców nie znajdują zbytu na rynku lokalnym i regionalnym. Członkowie spółdzielni nie dokonują analizy sytuacji na rynku, na który chcą wprowadzić swoje usługi, produkty. Takie podejście może skutkować niepowodzeniem i nieopłacalnością spółdzielni socjalnej.

Innym aspektem problemowym jest brak wystarczającej współpracy członków spółdzielni na drodze realizacji celów. Niekiedy wiąże się to z indywidualnymi cechami charakteru członków, brak postaw przedsiębiorczych, trudnością pracy w zespole. Źródłem konfliktu jest również brak jasnych zasad wynagradzania członków.

Kolejnym problemem, jaki napotykają członkowie spółdzielni jest brak zrozumienia środowiska lokalnego. W takich przypadkach występuje niedoinformowanie władz lokalnych, miejscowej społeczności o funkcjonowaniu tego typu podmiotów.

Brak aktywnych działań marketingowych również może wiązać się z problemami adaptacyjnymi spółdzielni na rynku lokalnym. Członkowie spółdzielni mogą przyjmując postawę bierną, oczekując na zlecenia, jakie jednostka samorządu terytorialnego może im powierzyć. Wiąże się to również z brakiem umiejętności w pozyskiwaniu

pierwszych klientów. Przez takie działania spółdzielcy nie dają się poznać miejscowej społeczności i lokalnym przedsiębiorstwom. W praktyce, podczas gdy inne przedsiębiorstwa mogą zainteresować swoimi reklamami potencjalnych klientów, często bywa, że spółdzielnia w tym samym środowisku uskarża się na ich brak. Faktem jest, że spółdzielnia socjalna jak każde inne przedsiębiorstwo powinna zabiegać o klientów. Powinna również wychodzić z inicjatywą do jednostek samorządu terytorialnego, które mogą być nie zainteresowane tematyką przedsiębiorczości społecznej.

Często spotykanym aspektem problemowym jest brak opłacalności spółdzielni w dłuższym okresie.

Z doświadczenia wynika, że praca zespołowa i wytrwałość w dążeniu do celu oraz przestrzeganie określonych norm i zasad oraz egzekwowanie praw i obowiązków dają optymalne efekty w dłuższej perspektywie.

OCENA WSPÓŁPRACY SPÓŁDZIELNI SOCJALNYCH Z INSTYTUCJAMI

Spółdzielnie socjalne to specyficzne przedsiębiorstwa, które często powstają i funkcjonują tylko i wyłącznie dzięki wsparciu wielu instytucji. Ocenę współpracy spółdzielni socjalnych z różnymi instytucjami dokonano na podstawie badań własnych, które zostały przeprowadzone w 2016 roku, przy użyciu kwestionariusz ankiety, wśród 10 spółdzielni socjalnych funkcjonujących na terenie woj. podkarpackiego.

Ocenę współpracy badanych spółdzielni z wybranymi podmiotami przedstawia tabela 1.

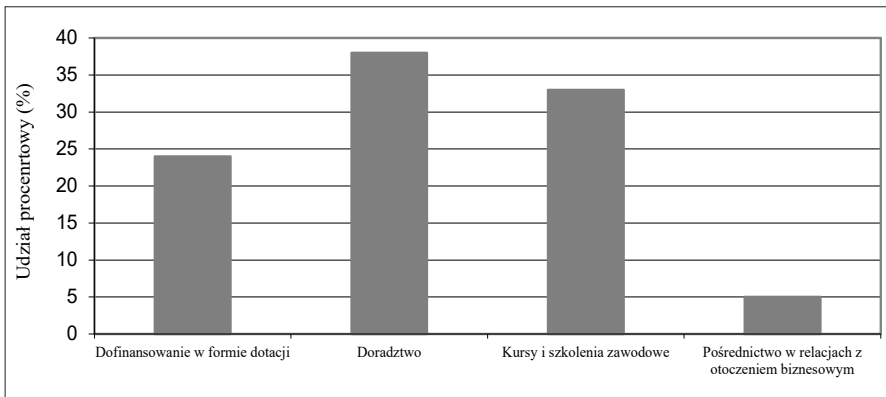
Tabela 1. Ocena współpracy spółdzielni z instytucjami

Wyszczególnienie	Ocena w skali 1–5
Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej	3,6
Urząd Pracy	3,5
Organizacje pozarządowe	3,5
Samorząd lokalny (gmina, powiat)	3,3
Małe i średnie przedsiębiorstwa	3,0
Media lokalne i regionalne	2,3
Centra Integracji Społecznej	2,2
Samorząd regionalny (Urząd Marszałkowski)	2,2
Środowisko akademickie	1,6
Ministerstwa, urzędy centralne	1,3
Urzędy wojewódzkie	1,2
Kościół lub związek wyznaniowy	0,7

Źródło: badania własne.

Najwyższą ocenę uzyskały takie instytucje jak ośrodek wsparcia ekonomii społecznej, Urząd Pracy, organizacje pozarządowe oraz samorząd lokalny. Natomiast instytucje, które w zasadzie nie współpracują i nie wspierają spółdzielni socjalnych to Kościół, urzędy wojewódzkie, ministerstwa oraz ośrodki akademickie. Z dokumentu Informacja o funkcjonowaniu spółdzielni socjalnych [Informacja..., 2016], wynika również, że większość spółdzielni nie współpracowało lub sporadycznie współpracowało z urzędami szczebla centralnego, ministerstwami, urzędami wojewódzkimi, urzędami marszałkowskimi, mediami ogólnopolskimi czy środowiskiem akademickim. Natomiast w większym stopniu współpracowały z samorządem szczebla lokalnego (gmina, powiat), organizacjami pozarządowymi oraz biznesem lokalnym. Współpraca ze środowiskiem lokalnym wynika stąd, że spółdzielnie socjalne są zakorzenione w społecznościach lokalnych. Ich działalność, ukierunkowana na aktywizację społeczną oraz reintegrację społeczną i zawodową osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, powoduje konieczność wszechstronnego wsparcia nie tylko ze strony samorządów, ale również wielu innych instytucji na szczeblu regionalnym oraz krajowym. Spółdzielnie socjalne są ważnymi partnerami w kreowaniu rozwoju lokalnych społeczności, poprzez aktywizację oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, świadczenie usług społecznych użyteczności publicznej.

Spółdzielnie socjalne mogą ubiegać się o różnego rodzaju formy wsparcia materialnego i niematerialnego między innymi ze strony Instytucji Ekonomii Społecznej, Urzędu Pracy, Jednostek Samorządu Terytorialnego, Ośrodków Pomocy Społecznej. Formy wsparcia spółdzielni socjalnych przedstawia rys. 1.

Rys. 1. Formy wsparcia spółdzielni socjalnych

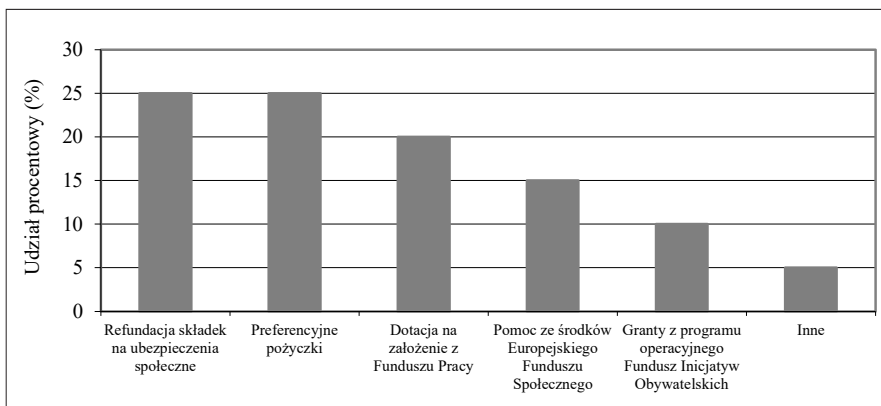
Źródło: badania własne.

Formą wsparcia, z której skorzystała co trzecia badana spółdzielnia było doradztwo oraz kursy i szkolenia zawodowe. Co czwarta spółdzielnia skorzystała z dofinansowania w formie dotacji. Z przeprowadzonych badań wynika również, że wszystkie spółdzielnie korzystały ze wsparcia finansowego.

Działalność spółdzielni socjalnych może być finansowana z różnych źródeł, są to między innymi:

- przychody z prowadzonej działalności gospodarczej,
- zamówienia publiczne, czyli zlecenie spółdzielniom realizacji zadań publicznych w oparciu o Prawo zamówień publicznych,
- dotacje na zadania publiczne realizowane w ramach działalności gospodarczej ze środków krajowych i unijnych,
- pożyczki i kredyty,
- udziały, wkłady,
- dotacje na założenie spółdzielni socjalnej – z Funduszu Pracy, Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Europejskiego Funduszu Społecznego,
- finansowanie w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki działalności Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej, które doradczo, szkoleniowo i finansowo wspierały zakładanie spółdzielni socjalnych [Schimanek, 2015, s. 13–14]. Brakuje jednak spójnych i kompleksowych informacji dotyczących możliwości wykorzystania dostępnych źródeł finansowania.

Formy wsparcia finansowego, z którego korzystały spółdzielnie przedstawia rys. 2.

Rys. 2. Formy wsparcia finansowego

Źródło: badania własne.

Główne formy wsparcia finansowego, z których skorzystała co czwarta spółdzielnia to refundacja składek na ubezpieczenie społeczne oraz preferencyjne pożyczki. Nieliczne badane spółdzielnie korzystały, z grantów z Programu Operacyjnego Fundusz Inicjatyw Obywatelskich oraz środków Unii Europejskiej.

Badanie spółdzielni socjalnych w woj. łódzkim wykazało, że prawie 70% spółdzielni ma problemy z finansowaniem działalności, a ponad 90% spółdzielni nie powstałoby bez dofinansowania ze środków europejskich [Lis, Wojtkowiak,

2013, s. 4]. Pomimo istnienia ogromnego wsparcia zarówno instytucjonalnego jak i finansowego wiele spółdzielni ma problemy z finansowaniem działalności.

BARIERY ROZWOJU SPÓŁDZIELNI SOCJALNYCH

Spółdzielnie socjalne stanowią atrakcyjną formę aktywizacji zawodowej i społecznej osób borykających się z różnymi problemami, w tym z ubóstwem, uzależnieniami i często generującym je bezrobociem. W ramach funkcjonowania spółdzielni socjalnej jej członkowie podejmują samodzielne działania w celu integracji społecznej i zawodowej, starając się zmienić swoje położenie i wykorzystać okazje rynkowe do polepszenia swojej sytuacji materialnej [Szczygieł, 2014, s. 36].

Często spotykanym aspektem problemowym jest brak opłacalności spółdzielni w dłuższym okresie. Bywa, że źródłem problemów finansowych po kilku latach od założenia spółdzielni jest wyczerpywanie się środków, jakie spółdzielcy mogą uzyskać w pierwszych etapach zakładania spółdzielni.

Czynniki utrudniające rozwój spółdzielni socjalnych przedstawia tabela 2.

Tabela 2. Ograniczenia rozwoju spółdzielni socjalnych

Wyszczególnienie	% wskazań
Silna konkurencja sektora prywatnego	23,1
Trudność ze zdobyciem środków finansowych	19,2
Brak zainteresowania ze strony władz lokalnych	19,2
Konflikty wewnętrzne wśród członków	11,5
Trudność pozyskania zadań zleconych przez administrację publiczną	7,7
Ograniczone rynki zbytu na produkty oferowane przez spółdzielnie	7,7
Słaba siła nabywcza, ubóstwo regionu	3,8

Źródło: badania własne.

Jak wynika z przeprowadzonych badań największymi ograniczeniami rozwoju spółdzielni są silna konkurencja ze strony podmiotów sektora prywatnego, problemy ze zdobyciem środków finansowych na działalność spółdzielni oraz brak zainteresowania ze strony władz lokalnych. Innymi barierami są konflikty wewnętrzne oraz nierównomierna aktywność i brak zaangażowania członków. Również z dokumentu Informacja o funkcjonowaniu spółdzielni socjalnych [Informacja..., 2016] wynika, że największymi problemami, z jakimi borykają się spółdzielnie była nierównomierna aktywność członków spółdzielni socjalnych oraz brak wiedzy o dostępnych ułatwieniach, z których skorzystać mogą spółdzielnie. Niemal połowa spółdzielni jako problem wskazała również brak zainteresowania władz

lokalnych problemami spółdzielni socjalnej, trudności w pozyskaniu zarówno zadań zleconych przez administrację jak i zleceń na otwartym rynku oraz trudności w zdobyciu środków finansowych na działalność spółdzielni.

Jedną z przyczyn problemów spółdzielni socjalnych może być niski poziom wiedzy środowiska spółdzielni socjalnych o warunkach określających możliwości ich działania. Dotyczy to znajomości obowiązujących regulacji prawnych oraz instytucji, które potencjalnie mogłyby stanowić wsparcie dla ich działalności.

W dobie społeczeństwa informacyjnego brak wiedzy i umiejętności pozyskania i wykorzystania dostępnych środków, zasad aplikowania o środki zewnętrzne, w tym z funduszy europejskich jest ogromną barierą rozwoju spółdzielni socjalnych.

Według R. Katy najważniejsze wyzwania i wymagania rozwojowe dla spółdzielni socjalnych to:

- rozwój spółdzielni w sferze usług użyteczności publicznej,
- konieczność współpracy samorządów lokalnych i spółdzielni socjalnych,
- łagodzenie konfliktów wewnętrznych,
- wzrost zaangażowania członków w sprawy spółdzielni [Kata, 2016, s. 83].

Można przełożyć współpracę i realizację wyznaczonego celu przez samorząd lokalny, społeczność lokalną oraz spółdzielnie socjalne na sytuację działania zbiorowego, w której możliwa jest bezpośrednia komunikacja sprzyjająca nawiązaniu trwałej współpracy, wzrost wzajemnego zaufania oraz rozwoju tożsamości lokalnej.

W tym aspekcie bardzo ważne jest wsparcie instytucjonalne. Aby umożliwić rozwój spółdzielni socjalnych konieczne jest stworzenie kompleksowego i zintegrowanego instytucjonalnego systemu wsparcia dla nowo powstających oraz już istniejących podmiotów poprzez doradztwo, specjalistyczne szkolenia oraz pomoc finansowo-rzeczową.

Wsparcie instytucjonalne jest bardzo ważne i konieczne. Spółdzielnie socjalne wspierane przez instytucje są jedyną szansą dla osób wykluczonych społecznie i zawodowo na poprawę jakości życia.

PODSUMOWANIE

Spółdzielnie socjalne ze względu na swoją specyfikę są szansą dla osób wykluczonych poprzez stworzenie możliwości aktywizacji zawodowej oraz społecznej, dla osób, które mają trudności na rynku pracy. W przypadku spółdzielni socjalnych ogromną rolę odgrywa instytucjonalizacja wewnętrzna spółdzielni, poprzez działanie zbiorowe możliwa jest bezpośrednia komunikacja pomiędzy wszystkimi członkami, co sprzyja nawiązaniu trwałej współpracy poprzez wzrost zaufania. Ze względu na wiele problemów, z którymi borykają się spółdzielnie w swojej działalności oraz występujące konflikty, nie zawsze udaje się im przetrwać na konkurencyjnym rynku.

Na funkcjonowanie spółdzielni mają wpływ również instytucje, które wspierają tworzenie i rozwój spółdzielni socjalnych. Jak wynika z badań przeprowa-

dzonych wśród spółdzielni socjalnych, funkcjonujących na terenie woj. podkarpackiego najważniejsze instytucje, z którymi współpracują to Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej, Urząd Pracy, organizacje pozarządowe oraz samorząd lokalny. Natomiast formy wsparcia finansowego, z których skorzystały spółdzielnie to przede wszystkim refundacja składek na ubezpieczenie społeczne oraz preferencyjne pożyczki.

Czynniki zewnętrzne wpływające na rozwój spółdzielni to przede wszystkim zainteresowanie wielu instytucji wspieraniem rozwoju spółdzielni socjalnych, regulacje prawne, aktualna kondycja gospodarki kraju, wsparcie finansowe w formie dotacji na założenie spółdzielni. Jednak pomimo ogromnego wsparcia instytucjonalnego oraz finansowego wiele spółdzielni ma problemy z prowadzeniem działalności. Trudności, które pojawiają się w funkcjonowaniu spółdzielni to brak zaangażowania członków, problem ze sprzedażą produktów i usług, brak umiejętności wykorzystania dostępnego wsparcia dla spółdzielni. Jednym z problemów, z którym spotykają się spółdzielnie jest również ogólnie brak zrozumienia i akceptacji ze strony środowiska lokalnego. Często występuje niedoinformowanie władz lokalnych, społeczności lokalnej o roli i specyfice funkcjonowania tego typu podmiotów. Dlatego konieczna jest wszechstronna edukacja w tym zakresie, o specyfice spółdzielni socjalnych, możliwościach wsparcia i rozwoju tego typu podmiotów, o korzyściach, jakie może osiągnąć społeczność lokalna z funkcjonowania spółdzielni socjalnych.

BIBLIOGRAFIA

- Grodziski M.J., 2015, *Dlaczego grupom udaje się podejmować działania. Przedstawienie teorii działań zbiorowych Elinor Ostrom*, „Ekonomia Społeczna”, nr 1, <http://dx.doi.org/10.15678/ES.2015.1.05>.
- Informacja o funkcjonowaniu spółdzielni socjalnych działających na podstawie ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych za okres 2014–2015, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2016.
- Informacja o funkcjonowaniu spółdzielni socjalnych działających na podstawie ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych za okres 2011–2012, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2012.
- Kata R., 2016, *Spółdzielczość w Polsce na tle innych krajów Unii Europejskiej – stan i współczesne wyzwania*, Roczniki Ekonomiczne Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy, nr 9.
- Lis M., Wojtkowiak M., 2013, *Ocena wpływu interwencji Europejskiego Funduszu Społecznego podejmowanych w ramach Priorytetu VII PO KL na problemy wykluczenia społecznego w województwie łódzkim*, Doradztwo Społeczne i Gospodarcze.
- Ostrom E., 1997, *A Behavioral Approach to the Rational Choice Theory of Collective Action: Presidential Address*, *American Political Science Association*, „The American Political Science Review”, No. 92(1).

- Ostrom E., 2000, *Collective Action and the Evolution of Social Norms*, „The Journal of Economic Perspectives”, No. 14(3).
- Schimanek T., 2015, *Finansowanie przedsiębiorstw społecznych w Polsce*, „Ekonomia Społeczna”, nr 2, <http://dx.doi.org/10.15678/ES.2015.2.01>.
- Szczygieł E., 2014, *Spółdzielnie socjalne jako odpowiedź na wybrane problemy społeczne. Przykład województwa podkarpackiego*, Półrocznik „Ekonomia Społeczna”, nr 2.
- Wierziński B., 2013, *Przedsiębiorczość pozarolnicza przedsiębiorstw usługowych czynnikiem rozwoju terenów wiejskich południowo-wschodniej Polski*, Roczniki Naukowe SERIA, z. 3.

Streszczenie

Celem artykułu jest określenie instytucjonalnych form wsparcia w procesie tworzenia i rozwoju spółdzielni socjalnych. W przypadku spółdzielni socjalnych ważna jest instytucjonalizacja wewnętrzna samych spółdzielni, jak również zewnętrzne wsparcie instytucjonalne. Założenie spółdzielni socjalnej stwarza możliwości aktywizacji zawodowej oraz społecznej. Jest to szansa dla osób, które mają małe szanse na znalezienie zatrudnienia oraz w związku ze swoją sytuacją życiową często są wykluczeni społecznie. Spośród przedsiębiorstw o charakterze społecznym spółdzielnia socjalna wyróżnia się szerokim zakresem możliwości pozyskiwania środków finansowych. Założyciele spółdzielni mogą otrzymać wsparcie finansowe na rozpoczęcie działalności z Funduszu Pracy, Europejskiego Funduszu Społecznego, korzystają również ze zwolnień podatkowych. Spółdzielnia socjalna może prowadzić również działalność pożytku publicznego, a przez to ubiegać się o środki publiczne, co w przypadku niektórych przedsiębiorstw społecznych jest niemożliwe. Z przeprowadzonych badań wśród spółdzielni socjalnych działających na terenie woj. podkarpackiego wynika, że najważniejsze instytucje, z którymi współpracują spółdzielnie socjalne to Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej, Urzędy Pracy, organizacje pozarządowe oraz samorządy lokalne. Główne formy wsparcia finansowego, z których skorzystały spółdzielnie to refundacja składek na ubezpieczenie społeczne oraz preferencyjne pożyczki.

Praca zespołowa w spółdzielni socjalnej oraz wytrwałość w dążeniu do celu, a także przestrzeganie określonych norm etycznych i zasad, a także egzekwowanie praw i obowiązków dają optymalne efekty w dłuższej perspektywie. Dlatego ważne jest wsparcie instytucjonalne zarówno finansowe jak również doradcze i szkoleniowe w dłuższym czasie.

Instytucjonalne formy wspierania rozwoju spółdzielni socjalnych mają istotny wpływ na ich funkcjonowanie.

Słowa kluczowe: spółdzielnie socjalne, instytucje, rozwój, wykluczenie.

Institutional forms of supporting the development of social co-operatives

Summary

The purpose of this article is to identify institutional support for the development of social co-operatives. In the case of social co-operatives, internal co-operative institutionalization is important, as well as external institutional support. Establishing a social cooperative creates opportunities for professional and social activation. This is a chance for people who have little chance of finding a job and are often socially excluded because of their situation. Among social enterprises social cooperatives are distinguished by a wide range of possibilities for obtaining financial resources. Co-operative founders

may receive financial support to start work from the Labor Fund, the European Social Fund, and receive tax exemptions. The social co-operative can also carry out public benefit activities and thus apply for public funds, which is impossible for some social enterprises. From the conducted research among social cooperatives operating in the province Podkarpackie shows that the most important institutions with which social cooperatives cooperate are Social Economy Support Centers, Labor Offices, non-governmental organizations and local governments. The main forms of financial support that cooperatives have benefited from are reimbursement of social security contributions and preferential loans. Teamwork in a social co-operative and perseverance in pursuit of the goal, as well as compliance with certain ethical norms and principles, and enforcement of rights and obligations, give optimum results in the long run. That is why institutional support is important both financially as well as advisory and training in the long run. Institutional forms of supporting the development of social co-operatives have a significant impact on their functioning.

Keywords: social cooperatives, institutions, development, exclusion.

JEL: M14, P13.